

PALÁSTHYAK

2004. MÁJUS

4. szám.

AJÁNLÁS Tisztelt Olvasó!

Amikor kezdedbe veszed családi újságunk legújabb számát, nem tudjuk tudod-e, milyen lelkes közösség munkájába lapozol bele. Ez a kis közösség gondoskodik arról, hogy megismerd és majd az utánad jövők is megismerjék őseink történetét. Nem a múltba révedés, nem üres nosztalgia, hogy a Palásthyak történetével foglalkozunk. Ez a történet alakított belőlünk közösséget, áttekinthető, emberi léptékű és emberi melegségű családot. Ilyen közösségekre a hazának, a magyarságnak is szüksége van, hiszen ezek a nemzet természetes építőkövei. Akárhogyan is volt a múltban, és van a jelenben is, mi elsősorban mindig magyarok, azután Palásthyak voltunk, vagyunk.

Írásainkban mint eddig is tettük, ezután is továbbörökítjük ősi földünk, Palást község, valamint a felvidéki magyarság történetét, legendáit. Tudjuk ezeknek az elvárásoknak csak akkor felelünk meg, ha szorgalmas kutatómunkával, tárgyilagos hozzáértéssel végezzük ezt a feladatot. Történetünket mi írjuk a magyar jövőbe, remélve, hogy az utódok mérlegén elfogadottakat cselekszünk. Merjük megálmodni ezt a jövőt, bízunk a család jószándékú összefogásában, összetartozásában, eredményességében. Ehhez erőt ad familiánk története, amelyre büszkék vagyunk.

Kedves Olvasó! Fogadd ezt a lapot azzal a szeretettel, amellyel készült, kívánjuk teljék benne örömed. A benne közöltek szolgáljanak ismereteid gyarapítására és nagy családunk iránti tisztelet és szeretet növekedésére, ápolására.

Palásthy Á. Gábor

TÖRTÉNELEM Koncz Ambrus önfeláldozása

Palást határa 1552. augusztus 10-én színtere volt ama szomorú emlékü csatának, amelyben Ali budai basa tizenkétezer török katonája és Teuffel Erasmus (Ördög Mátyás) vezette császáriak majdnem ugyanennyi embere ütközött meg. A harc másnap a keresztény sereg gyászos vereségével végződött.

A török uralom idejéből a lakosság szenvedéseiről több regényes monda maradt fenn a népi emlékezetben, idézve például Koncz Ambrus községi bíró példamutató önfeláldozását:

Egy török adószedőt megölve találtak Palást és Födemes között. A nógrádi bég nyomozást indított a gyilkosság kiderítésére és azt az ítéletet hozta, hogyha a gyilkos nem kerül meg, annak a községnek bíróját, amelyiknek határában az adószedő törököt megtalálták, húzzák karóba. Az ügy eldöntésére a két szomszédos falu bíróját Szécsénybe rendelték és minthogy a födemesi bíró, aki előbb érkezett oda, megesküdt, hogy a terület nem tartozik Födemeshez, a később érkező Koncz Ambrus palásti bírót, minden tiltakozása ellenére a török bég karóba húzatta. Később, amikor a födemesiek mégis használni akarták a vitás területet, az akkori bíróság „tömlöczbe vettek, tetvekké etettek” fenyegetéssel kényszerítették a palástiakat, hogy vegyenek sarlót, kaszát és foglalják el azt a területet, amely őket illeti meg. Azon a szomorú emlékü helyen, ahol a bírót karóba húzták a palástiak keresztet állítottak.

Koncz Ambrus önfeláldozó helytállásáról Varsányi Viola írt szép balladás éneket.

Palásthy Pál írása nyomán Palásthy Á. Gábor

PALÁSTHY ÁRPÁD 1907-1989

A hatvani *Palásthy István* és *Szmetena Teréz* tizedik gyermeke *Árpád*, 1907-ben született a heves megyei kisvárosban. A nyolc felnőtt kort megélt testvér 1919-ben elvesztette Édesanyját, így a legkisebb, Árpád főleg idősebb nővérétől és fivéreitől kapott törődést. A takács mesterségű Édesapa szőlő-termesztéssel, borászattal is foglalkozott, ezért a gyerekek korán munkára lettek fogva, s ez a szorgalmuk egész életüket végig kísérte.

Árpád az elemi iskola befejezése után a helyi Suba pékmesterhez került inasnak, majd 1923-ban segédlevelet szerzett. Néhány vidéki városban történt elhelyezkedési kísérlet után, ő is követte lakatos (Lajos) és szabó (Béla) testvérét, a fővárosba ment. A belvárosi Dob u-ban, Singer műhelyében kezdett dolgozni és a Rottenbiller u-i Katolikus Legényegylet lett az otthona. Az egyesület a hitélet és a családiasság mellett számos programjával a szabadidő hasznos felhasználásával jó alapot adott az önálló életre készülő fiataloknak.

Kilenc évi kemény munka és takarékoság lehetővé tette, hogy pékséget béreljen, a maga ura legyen. Budán a volt Lenke (ma Bocskai) úti műhely a Sashegy lábánál rengeteg munka, öröm, boldogság, valamint csalódottság, kisemmizés helyszíne lett a későbbi évek folyamán.

1935-ben a pékség felett lévő lakást is kibérelhette, majd öt év múlva 1940-ben mindkettőt megvette. Szorgalma meghozta gyümölcsét, gyarapodott, elismerést szerzett magának.

Szakmai versenyeket nyert, kenyerét „buda gyöngye” név alatt forgalmazta. A 40-es évek közepére néhány budai telket, sőt egy újabb házat és műhelyt is magáénak mondhatott. A világháborúban műhelyét és házat porig bombázták, s bár katonának nem volt, hat hónapot orosz hadifogságban töltött. 1945 végén 46 kg-ra lefogyva, betegen szabadult, de három év múlva újra állt a ház, benne a kor legmodernebb gőzkemencés műhelyével.

Felesége *Lázár Ilona* akivel 1934-ben kötött házasságot, végig társa és fáradhatatlan segítőtje volt e nehéz években is. 1937 és 1946 között öt gyermekük született, nevelésük minden tekintetben sok-sok erőt, energiát és fáradságot igényelt.

1951 nyarán a kommunista diktatúra számos élet és karrier összetörése után a pékmesterre is lesújtott, néhány óra alatt földönfutóvá tette, az államosítással mindenét elvette, megalázta. Mindössze az a két kisebb gyümölcsös – kb. 300 négyszögöl – maradt meg, amelyet előrelátóan sógornői nevére íratott. Az események természetesen élete végéig megviselték, de élni, az élethez, a család eltartásához dolgozni kellett. Nehezen, de sikerült szakmájában elhelyezkednie, elviselve a hozzá nem értő, de „elvtárs” vezetők irányítását. 1969-ben, igen alacsony nyugdíjjal – mivel 1932 és 1951 között ő „kapitalista”(?) volt – fejezte be az aktív munkát.

Ezt követően alkalmanként többször visszahívták, de nem szegyeült segédmunkát vállalni a közeli zöldségesnél, vagy műanyagfeldolgozó kisiparosnál. Legjobban a kis kertjei kötötték le az idejét. Innen biztosította a család gyümölcs és zöldség szükségletét, érdekelte és értette is a kertészkedést.

Élete végéig megőrizte és gyakorolta katolikus hitét és a megpróbáltatások sem térítették le az otthonról hozott, Isten iránti szeretethez vezető útról.

A 80-as évek közepén már egyre gyakrabban jelentkeztek betegségei és 1989-ben 82. életévét betöltve hunyt el.

A budapesti Farkasréti temetőben, a három évvel később meghalt feleségével közös sírban van eltemetve.

A Katolikus Legényegylet éves programjában minden május utolsó vasárnapján máriabesnyői zárandoklat szerepelt a Szűz Anya tiszteletére. A testvérek megszervezték, hogy erre az alkalomra az otthoniak is eljöjjenek, a család találkozzon. Máriabesnyő minden tekintetben kitűnő hely volt az együttlétre Budapest és Hatvan között. A II. világháborút követően az egyesületet

feloszlatták, de a testvérek többsége még a legnehezebb időkben is megtartotta a találkozót. Sőt elvitték házastársukat, gyerekeiket. Az évek múlásával a résztvevők száma egyre csökkent, míg a kilencvenes évek elején új erőre kapva rohamosan emelkedett. A hajdani ősök leszármazottai, rokonai egyre nagyobb létszámmal vesznek részt a máriabesnyői összejöveteleken.

Bizakodjunk, hogy ez a szép szokás a jövőben tovább terebélyesedik. Rajtunk is múlik!!

Palásthy Péter

A PALÁSTHY CSALÁD TÖRTÉNETE HATVANBAN

címmel jelent meg egy négy oldalas tanulmány a *Hatvani Kalendáriumban*. A cikk létrejött Balaton Tibor érdeme, aki felfigyelt a Hatvanban megjelent felhívásnak helytörténeti munkák közzététele tárgyában és összehozta a szerkesztőket P-y Lajossal, aki e tanulmányt elkészítette. A szerző röviden felvázolja a város történetét a török időkben, mert ez nélkülözhetetlen ahhoz, hogy megértsük: miért jöttek más vidékekről a meglehetősen elpusztult városba a török idők elmúltával. Ekkor jelent meg a Palásthy család is Hatvanban, aki mint elszegényedett felvidéki nemes jött ide. A cikk részletesen elemzi a család történetét, kiemelve egy érdekes részletet, amikor a családnak az 1700-as évek közepén, kiváltságaik biztosítása érdekében, nemesi származásukat bizonyítani kellett. Nagyon érdekes és olvasmányos, miként bizonyították a Hatvanban élő tanúk, hogy a család valóban nemesi származású. Érdekes részlet az is, hogy a Grassalkovich-féle posztó manufaktúra és a Palásthyak takácskodásba kezdésének mi lehet az összefüggése. Természetesen a tanulmány nem sorolja fel a jelenleg Hatvanban élőket, csak néhány érdekesebb személyt a közelmúltból. A cikk tévesen említi (*Az én hibámból! P.L.*) hogy a Hatvanban élt Palásthy Árpád (nem azonos a budapesti pékkel) birkózó volt. Valójában boxoló volt, erről egyébként egy fotó is tanúskodik egy más tanulmány keretében, ahol a fenti P-y Árpád Papp László olimpiai bajnok társaságában látható. (164. old.) A tanulmányt

a felhasznált forrásmunkák jegyzéke zárja. A szöveg mellett a Palásthy család hajdani címere látható, ahogyan az Palásthy Pál könyvében megjelent az 1881. évben.

P. L.

AZ ESZTERGOMI LEVÉLTÁR KIADVÁNYA

2001-ben jelent meg a Komárom-Esztergom Megyei Levéltár kiadásában *Tóth Krisztina: A Palásthy család levéltára, 1256-1847.* kutatási segédlet c. könyve, 268 oldal terjedelemben. A szerző a levéltár tulajdonában lévő, igen terjedelmes, és csak részben rendezett családi levéltár anyagában végzett nagyon jelentős kutatást, mert a Levéltár tulajdonában szinte az egyetlen olyan összefüggő családi levéltár, mely a 13. századtól a 18. század végéig tartalmaz iratokat. Csak a középkori anyag 224 darab oklevelet tartalmaz.

A szerző rendezte a rendelkezésére álló anyagot és a kiadványban felsorolja ezeket, megadva röviden a tartalmi kivonatot is, ami nagy segítség a kutatásban, hiszen az iratok szövege – néhány beszűrt mondatot kivéve – minden esetben latin volt, mint a régebbi korok hivatalos nyelve.

Az okmányok kivonatának közlése 1278-tól 1526-ig keletkezett okmányokra vonatkozik. Ilyen értelemben a kötet címe kissé megtévesztő: 1526 és 1847 közötti okmányokkal nem foglalkozik. Bízunk abban, hogy a későbbi korok okmányai is ilyen alapos és gondos feldolgozásra kerülnek. Az egész munkát terjedelmes és bő helység és névmutató egészíti ki.

Itt kell megemlítenünk, hogy a fenti mű összeállítója, *Tóth Krisztina* doktori disszertációját a fenti témában írta, és ez évben fogja megvédeni. A disszertáció címe: *A Palásthy család története a középkorban. Forrásközlés a családi levéltárban található oklevelekről. 2004.* Amennyire a dolgozat anyagát ismerjük, igen alapos és nemcsak a családra, hanem az adott időszak politikai történéseire is figyelemmel dolgozta fel a rendelkezésre álló terjedelmes anyagot.

ÉLETUTAK IRATAI

Az Esztergomi Levéltárban a Palkovics teremben állandó kiállítás van, mely a Palkovics és a Palásthy családra vonatkozó anyagokat tartalmaz. A látványos kiállítás többek között a címert, Palásthy Istvánt ábrázoló metszetet, valamint több okmányt, illetve annak tartalmát mutatja be. Pl: Nagy Lajos király megerősíti a Palásthy család tagjainak nemesi kiváltságlevelét, P-y András 1728-ban történt elhalálózása utáni vagyon összeírása, stb. Szemelvény Hatvan város anyakönyve elejének verses bejegyzése: Hajh, földi éltünk múlva múl...stb.

A kiállítás 2004 őszéig tekinthető meg.

Palásthy Istvánról készült metszet, a Türkische und Ungarische Chronica, Nürnberg, 1663. c. könyvből.

*

Palásthy Pál püspökről, mint tudjuk, van portré az esztergomi bazilikában, valamint a palásti templomban is.

Kevéssé ismert viszont, hogy Kubinyi Lajos festő (1855-1912) a kiváló személyiségek portréi sorozatában 1900-ban Palásthy Pálról is készített festményt 53x69 cm. nagyságban. Ez a kép a most Szlovákiában lévő Kékkő várában volt kiállítva, de 1996-ban ellopták.

Helyesen tesszük, ha nemcsak az okmányokra, de a családtagokat ábrázoló képzőművészeti alkotásokra, és fényképekre is figyelünk.

AHOL A PALÁSTHYAKAT EMLÍTIK

Keller Andor: Palásthy titka. (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979.)

Több irodalomtörténeti adalék között Palásthy Marcell íróról, a püspök rokonáról megtudhatjuk, hogy az örökölt vagyonnal, pénzzel mit kezd. Bepillantást kapunk élettörténetének szeletébe 38 oldalon át.

Zádor János: Spanyol út. (Atheneum nyomda, 1869.)

427 oldalon követhetjük több főpap utazását, közöttük Palásthy Pálét, 1868 augusztustól novemberig Spanyolországban. Kiváló spanyol nyelvtudásáról értesülhetünk, a gyönyörű táj és templomleírások mellett.

Felvidéki utakon. IV. kötet.(Mikes Kiadó, Budapest, 1998.)

Divény váráról és Palásthy Krisztináról ismét olvashatunk, mivel ehhez a várhoz is történeti rege tapad.

Dr. Abonyi Béla: Palásthy ügy. (Nagyvárad, évszám nélkül.)

Palásthy Sándor tanárról, (később újságíró) magányáról, jóságáról olvashatunk.

Csathó Kálmán: A régi Nemzeti Színház. (Magvető Kiadó, Bp. 1960.)

Palásthy Géza (1869-1915) az igazgatói iroda főnöke volt a Nemzeti Színházban, és az író P-y Marcell testvére. Aprócska történetet olvashatunk életéről és haláláról.

Palásthy Lenke

Palásthy Lenke kéri, hogy a családban lévő és Palásthy családtagokról szóló gyászjelentéseket fénymásolják le és küldjék el neki, mert mint fontos családtörténeti anyagot, gyűjti.

Ki tud róla?

A hatvani P-y István és Szmetyena Teréz legidősebb fia P-y István volt, aki 1888-ban született, (felesége Kassai (vagy Karsai?) Ilona volt) és 1938-ban tragikus vasúti baleset áldozata lett. Leánya, P-y Ilona ha igaz, 1940-ben férjhez ment Takáts Sándorhoz Salgótarjánba, azóta nem tudunk róla, pedig ugyanúgy unokatestvérünk. Aki tud sorsáról, esetleg címéről (ha él még) kérek értesítést.

Palásthy Lajos

Kniezsa István (1898-1965) nyelvész, a MTA tagja, a helynevek részletes vizsgálata során kimutatta, hogy ha egyes neveket nem is lehetett pontosan meghatározni ebben a dézsmajegyzékben, túlnyomó többsége azonosítható volt. Idézem: „Bár a mód, ahogyan az oklevél helyneveit felhasználják meglehetősen önkényes és csupán a nevek összecsengésén alapul, tagadhatatlan, hogy megállapításaik számos esetben helyesnek bizonyulnak, ...”

Az 1156-ból való oklevél fénymásolatát szívesen adja minden érdeklődőnek P. Lenke

Hírek

Az idén ünnepelte 101.-ik születésnapját (márc. 12-én) minden idők legidősebb Palásthyja, özv. Imre Istvánné P-y Teréz Budapesten. A nevezetes esemény alkalmából, a Bp. XII. ker. alpolgármestere, Lovas Pál üdvözölte. Mi is gratulálunk e szép életkorhoz!

A keszihóci (ma Kosihovce, Szlovákia) templom. Palásthy Zsolt felvétele.

Keszihóci Palásthy András végrendelete.

Tóth Krisztina tud. kutató jóvoltából egyre több régi okmány, melyek latin nyelven voltak írva, magyar fordításban is hozzáférhetőek. Itt helyhiány miatt csak kivonatosan közöljük ezt az érdekes oklevelet. Latin szövege megtalálható Palásthy Pál: A Palásthyak II. kötetében, 28. sorszám alatt.

„Mi Hagymási Kelemen barsi főesperes, az esztergomi egyház kanonokja... emlékezetül adjuk a jelen oklevél tartalmával mindazoknak, akiket illet, hogy tisztelendő Kermendi Mihály mester, a mondott esztergomi egyház kanonokja ítélőszékünk elé járulva *keszihóci Palásthy Tamás, Mihály Benedek*, a néhai *Palásthy András* fiainak nevében bemutatott nekünk egy végrendeletet, vagyis a mondott néhai Palásthy András nyitott papírra írt utolsó akaratát, amelyet – ahogy első látásra megállapítható – a saját pecsétjével erősített meg, és megfelelő alázattal azt kérte tőlünk, hogy ezt a végrendeletet, vagyis utolsó akaratot írjuk át, a szokásos módon másoljuk át és erősítsük meg. A végrendeletnek... a tartalma a következő:

Az Úr nevében és annak 1535. évében, Szűz Mária megtisztulásának vigíliáján (febr. 1.) Keszihóczi birtokon. Én Palásthy András aki bár testben beteg, de lélekben és elmében teljesen ép vagyok,... az Úr által adott dolgaimról és javaimról végrendelkezem az alább leírt módon. Lelkemet a Magasságos Istennek és Megváltómnak, Krisztusnak ajánlom, testemet pedig a keszihóci Szent Háromság kápolnában kívánom eltemettetni, amelyet nemrégiben alapítottunk, mégpedig azzal a feltétellel, hogy Benedek fiam a mondott kápolnát a lehető leghamarabb felszentelteti. A fentebb említett plébánosunknak adományként hagyok 11 forintot, a Csábon lévő Szűz Mária templomnak hagyok 2 forintot, a Paláston lévő Szent György templomnak hagyok 3 forintot, a Keszihócon lévő Szent Háromság kápolnának pedig hagyok 20 forintot. A Szécsényben élő minorita ferences rendnek hagyok 2 forintot.... Birtokaimat... a Keszihócon lévő nemesi kúriával és házzal

együtt, a fennmondott Dacsó László lányától, Orsolyától született Benedek fiannak adom. Minden ingó vagyonomat és pereim folytatását Benedek, Mihály és Tamás fiaimra hagyom. A fennmondottakat megerősítem azzal a pecsétemmel, amelyet használni szoktam. Amen. Kelt mint fent.

Mi tehát, miután kézbe vettük és elolvastuk Palásthy András fenti végrendeletét, vagyis utolsó akaratát, a mondott Kermendi Mihály kérésére, a végrendeletet vagyis utolsó akaratot a törvényben megszabott időre az esztergomi egyház kapujára és oszlopaira kifüggesztettük, hogyha valakinek, akár a városban, akár az esztergomi egyházmegyében kifogása lenne a mondott végrendelet vagyis utolsó akarat ellen, az előttünk vagy személyesen, vagy képviselők útján a törvényes határidőn belül elmondhassa. Miután pedig a végrendeletet, vagyis utolsó akaratot kifüggesztettük és a megszabott határidőn belül senki nem tiltakozott ellene, minden pontjával, záradékával és teljes tartalmával együtt átírjuk és megerősítjük. Mindezek bizonyosságára szokásos pecsétünkkel megerősített oklevelünket kiadjuk.

Kiadatott Esztergomban, 1540. szept. 12-én.”

Zách Felicián története

*Történelmi tanulmányainkból ismerjük Zách Feliciánnak Károly Róbert király elleni merényletét. A dolog érdekessége, hogy ennek az eseménynek Palásthy családi vonatkozása van. A „Turul” folyóirat 2003/1-2 számában 6 oldalas tanulmány jelent meg Tóth Krisztina tollából: **Hirtelen merénylet vagy szervezett összeesküvés? (Újabb adatok Zách Felicián merényletéhez.)** A terjedelmes, sok hivatkozással ellátott tudományos tanulmányból itt csak részleteket közlünk, a szerző engedélyével.*

Zách Felicián 1330. április 17-én a királyi család ellen elkövetett merénylete történelmünk egyik legismertebb eseményei közé tartozik, hiszen Felicián tettének rejtélye, az alakja köré fűződő kérdőjelek igen alkalmassá tették őt arra, hogy különböző

népmondák, majd irodalmi alkotások főszereplője legyen. Történetét elsőként Kisfaludy Károly dolgozta fel, majd nyomában – hogy csak a legismertebbeket említsük – Szigligeti Ede, Bajza Jenő, sőt Arany János is megörökítette alakját. Ezekben az alkotásokban az volt a közös, hogy Zách Feliciánt a lánya megbecstelenítése miatt az elnyomó hatalom ellen fegyvert ragadó idős magyar főúrként ábrázolták. A történelmi tények azonban nem teljesen támasztják alá az irodalmi alkotások sugallta képet.

A már ismert adatok szerint Zách Felicián a 12-13. század fordulóján már több ágra szakadt Zách nemzetség tagja volt, amelynek birtokai Nógrád, Heves Gömör megyében terültek el. A birtokok középpontja valószínűleg a Nógrád megyei Záhtelke lehetett, ahonnan a nemzetség a nevét is kapta. Okleveleink közül igen kevésben találkozhatunk a Zách névvel, ennek valószínűleg az adja magyarázatát, - Kubinyi Ferenc feltevése szerint - , hogy Felicián merénylete után mindenki, akinek tulajdonában a nemzetségre vonatkozó oklevél volt, igyekezett azt megsemmisíteni, nehogy ő is gyanúba keveredjen, illetve mivel 1330-ban az összes Zách birtokot elkobozták, az ezekre vonatkozó oklevelek is elvesztették jogbiztosító erejüket és semmissé váltak.

1321-ben meghalt Csák Máté és néhány hónapon belül Trencsén és Nyitra megye is visszakerült a király tulajdonába. Csák Máté volt birtokaira Károly Róbert kipróbált, hű embereit állította vezetőül. Ekkor, 1325 körül már Felicián is ezek közé az emberek közé tartozott, noha mindmáig rejtély, hogyan sikerült elnyernie a király bizalmát, de szabad bejárást kapott a királyi udvarba, lánya Erzsébet királyné udvarhölgye lett.

Mielőtt a merénylet okaira válaszolnánk, meg kell ismerkednünk Zách Felicián idősebbik lányának, Sebének férjével *Palásthy Kopajjal* és annak családjával. A Palásthy családnak a Zách család birtokaihoz közelfekvő Hont megyében voltak birtokai, és valószínűleg ők

is, mint a Záchok, a 13. század végén Csák Máté szolgálatában álltak. Ők azonban a Záchoktól eltérően már felemelkedésüket is a Csákoknak köszönhetik... A birtokszerző Bors fia Péternek testvére volt Bacsó, Kopaj és Lambert, ahogy egy 1327-ben kiadott oklevélből értesülünk. Ez a Kopaj, ahogy ezt már a 19. sz. végén Kubinyi Ferenc bizonyította, azonos Zách vejével. Bors fiaival legközelebb 1331-ben találkozunk, amikor a már említett oklevélből kiderül, hogy Bors fiainak Paláston lévő birtokrészét Bessenyő Gergely kapja meg „*Bors fiainak elmondhatatlan hűtlensége miatt, mivel ők vérünk kiontásában, szeretett hitvesünk, a királyasszony kezének megcsonkításában, amelyet a Zách nembeli Zách fia Felicián, az ő átkozott emlékezetű rokonuk kígyómérgének sürgető gonoszságával, amelyről semmiféle kellemes dolgot nem tudunk elmondani, hajtott végre, ebben ők részt vettek, és mivel ahogy fentebb mondtuk, Borsnak ezen fiai közbüntény vádjában bűnösnek találtak, akasztófán haltak meg királyságunk prelátságainak és báróinak döntése alapján.*” Ebből az oklevélből nem derül ki, hogy Bors négy fia közül – Péter, Bacsó, Kopaj és Lambert – kiktől van szó, valószínűleg mind a négyről, de egy 1344. okt. 10-én kiadott oklevélből közelebbi adatokat is megtudunk. Ebben az oklevélben I. Lajos király a Bars megyében lévő Malonya birtokot Gyula fia Miklósnak... adományozza, mivel Zách Felicián támadásakor megvédte a királyi családot. Azt is említi az oklevél, hogy ez a birtok Bacsóé és Kopajé volt, akik az említett Felicián közeli rokonai voltak (propinqua proximate) és „*királyságunk prelátsai, bárói, nemesei és előkelői a fennmondott időben árulókká (infedales publicos) nyilvánították őket és birtokaik királyi kezeinkhez kerültek.*” Az biztos tehát, hogy Bacsó és Kopaj részt vett a merényletben... De elképzelhető, hogy Bacsót és Kopajt csak azért ítélték el, mert rokonságban álltak Feliciánnal.

Bár eddig nincs tudomásunk róla, hogy Palásthy Bors fiainak kivégzését továbbiak követték volna,... mégis érdemes elgondolkodni azon, hogy Zách Felicián 1330.

ápr. 17-én Visegrádon miért fogott fegyvert uralkodójára. Lehet, hogy a becsületében sértett férfi leánya tisztességéért hirtelen felindulásában követte el tettét, lehet, hogy a valaha jobb napokat látott... ember mellőzöttsége miatt... de az lehet, és talán ez a legvalószínűbb,... hogy Csák Máté híveinek egy kis csoportja merényletet készített elő az uralkodó ellen, de ...végül csak Zách Felicián merete vállalni ennek kockázatát. Mivel az összeesküvés résztvevői természetes módon féltették életüket és vagyonukat, minden árulkodó nyomot eltüntettek, ezért kilétük valószínűleg már soha nem fog kiderülni, a Palásthy család levéltárában lévő adat azonban némi támpontot nyújthat a merénylet valódi okának megismeréséhez.

(*A merénylet következményeit a Palásthy családra egy ifjúsági regényben feldolgozta Fehér Tibor: A rodoszi lovag címmel. (Móra Ferenc Könyvkiadó, 1986) A regényíró több forrás felsorolása mellett Palásthy Pálra is hivatkozik.*)

A kiadvány szövegét összeállította:

Palásthy Lajos

Az utómunkálatokat végezte:

ifj. Palásthy Péter.

Kérem, hogy akinek a cikkekkel kapcsolatban észrevétele van, vagy részt kíván venni a családi okmányanyag tanulmányozásában, vegye fel velem a kapcsolatot:

Palásthy Lajos, Budapest, 1538. Pf.519.

E-mail cím: kisgrafika@freemail.hu

Várjuk továbbra is a családi eseményekről érdekességekről a híradásokat, valamint az érdeklődésre számot tartható cikkeket.

Megjelenik minden év május végén.

Interneten:

www.palasthy.hu